

Saamelaiskäräjälain muutosta valmisteleva toimikunta

KUULEMISTILAISUUS INARISSA

25.1. 2018

OM077:00/2017 SÄÄDÖSVALMISTELU

HE 167 /2014

Kiitämme työryhmää mahdollisuudesta tulla kuultavaksi Saamelaiskäräjälain muutoksesta.

Toteamme, että Anarâšah sr -Inarinsaamelaiset on asiassa osapuoli ja meillä on puheoikeus asiassa. Vuodelta 1996 säädetyllä saamelaiskäräjälainilla ei ole voitu ottaa puheoikeutta alkuperäiskansana Inarinsaamelaisilta pois, ja niin ollen muut saamelaisryhmät ei voi edustaa Inarinsaamelaisia näissä asioissa.

On vakava puute, että emme ole saaneet osallistua lainvalmisteluun kuten muiden saamelaisryhmien edustajat työryhmän jäseninä. Ymmärrämme, että Saamelaiskäräjät edustaa saamelaisia nykyisen lain mukaisesti. Olemme lukuisia kertoja tilanteessa jossa joudumme kyseenalaistamaan saamelaiskäräjien legitimitetin edustaa saamelaisia, vanhentuneen lain ja epädemokraattisen kokoonpanon johdosta. Pidämme lakiuudistusta tärkeänä ja erityisen kiireellisenä.

Anarâšah sr –Inarinsaamelaiset ry:n kannanotto perustuu lakiehdotukseen HE 167/2014 pohjalle.

3 § Saamelaisen määritelmä

Esitämme, että nykyinen määritelmä pidetään ennallaan.

Syntyperä ja polveutuminen tulee olla ratkaiseva saamelaisuuden määrittelyssä kuten ILO-169 sopimus edellyttää. Saamen kielillä ja kulttuurilla on oma merkittävä painoarvo saamelaiskulttuurin moninaisuuden osalta harjoittaa kulttuuria.

Edelleen henkilö joka pitää itseään saamelaisena edellyttäen

- 1) että hän itse ja on itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan tai isovanhemmistaan on oppinut saamenkielen ensimmäisenä kielenä; tai
- 2) että hän on sellaisen henkilön jälkeläinen, joka on merkitty tunturi-, metsä-, tai kalastajalappalaiseksi maa-, veronkanto tai henkikirjassa taikka
- 3) että ainakin yksi hänen vanhemmistaan on merkitty tai olisi voitu merkitä äänioikeutetuksi saamelaisvaltuuskunnan tai saamelaiskäräjien vaaleissa.

Yhdistyksemme kanta on, että nykyisin voimassa olevan saamelaiskäräjälain 3§ saamelaisen määritelmää ei muuteta. Lain perustelut on esitetty alkuperäisessä vuoden 1995 hallituksen esityksessä. Lisäksi esitämme, että KHO:n 26.9.2011 tekemä lain tulkintaa koskeva päätös kirjataan lakiin ja myöhemmät KHO:n vuonna 2015 asiassa tekemät päätökset ja tulkinnat.

Emme pidä mitään esitetyistä 3§ saamelaismääritelmää koskevista muutoksista ja vaihtoehtoista perusteltuina, koska ilmaiset ovat tulkinnanvaraisia ja soveltuvat huonosti lakitekstiin sisällytettäväksi. Esitetyistä vaihtoehtoista ilmaisu: "että on omaksunut sukusiteidensä kautta saamelaiskulttuurin ja on ylläpitänyt yhteyttä siihen. Ilmaisu on vaikeasti tulkittavissa, lakiin ei tule jättää tulkinnanvaraisia epätarkkoja ilmaisuja.

Voimassa olevaan lakiin on ehdotettu lisättäväksi maininta saamenkielen oppimisesta sukuyhteisössä. On julkinen tieto, että Inarinsaamelaisia kohdanneet inhimilliset tilanteet, kuten espanjantauti ja monet muut tekijät on johtanut osittaiseen kielenmenetykseen erityisesti Inarin alueella. Kielenelvytys on vasta meneillään, kaikilla saamelaisilla ei ole sukuyhteisöjä joissa voisi kielen oppia. Asiassa on huomioitava, että pääsääntöisesti saamenkielentaitoiset henkilöt ovat yleisesti oppineet kielen koulussa ja kaikilla ei ole ollut tätä mahdollisuutta. Lakiin ei tule tehdä kirjausta jota ei voi todentaa.

Kaikkien saamelaisryhmien tulee voida olla yhdenvertaisia saamelaismääritelmän osalta. Äänioikeuden hakijat jotka esittävät luotettavan ja katkeamattoman polveutumisen alkuperäiskansasta ja ovat merkitty tunturi-, metsä- tai kalastajalappalaiseksi maa-, veronkanto- tai henkikirjassa on hakemuksestaan hyväksyttävä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon.

10 § Saamelaiskäräjien kokoonpano

Kuntakiintiöt tulee tarkistaa siten, että ne vastaa saamelaisten kotiseutualueen kunnissa asuvien äänioikeutettujen saamelaisten määrää.

Saamelaiskäräjälaki ehdotuksessa on ehdotettu, että kiintiöt vastaisivat nykyistä paremmin saamelaisten kotiseutualueen kunnissa asuvien äänioikeutettujen määrää.

Mikäli näin meneteltäisiin, jatkettaisiin nykyisen lain kaltaista epädemokraattista tilannetta joka asettaa äänestäjät ja vaaleihin asettuvat ehdokkaat eri asemaan asuinpaikan perusteella.

Inarin alueella on eniten kaikkien kolmen saamelaisryhmän edustajia ja vähemmistön vähemmistöt koltta- ja inarinsaamelaiset. Yleensä tällaisessa tapauksessa tulisi kysymykseen positiivinen erityiskohtelu. Nyt esitetään vähäisempää kiintiötä alueelle missä ko. vähemmistöt ovat.

Saamelaisten kotiseutualuetta koskevat kuntakiintiöt 12 tulee muodostaa äänioikeutettujen suhteessa alueittain. Vaalitapa tulee muuttaa suhteelliseksi.

Kuntakiintiöiden vaikutus nykyisessä laissa, muodostaa tilanteen jossa vaaleille asettuvat ehdokkaat ja äänestäjät ovat eri asemassa. Saamelaiskäräjien edustuksellisuus ei muodostu siten saamelaisten kotiseutualueen saamelaisia edustavaksi. Asialla on keskeinen merkitys koska kysymyksessä on edustuksellinen toimielin ja myös saamelaisten vaalit ja kokoonpano tulee muodostaa demokraattiseksi ja oikeusvaltion periaatteiden mukaiseksi. Vaaleille asettuvien ehdokkaiden tulee olla yhdenvertaisessa asemassa riippumatta asuinpaikasta saamelaisten kotiseutualueella jota kiintiöt koskee.

Vuoden 2015 äänioikeustilaston mukaan

Inarissa	1511 äänioikeutettua	3 kiintiöpaikkaa
Utsjoki, Enontekiö ja Sodankylä Lapin pk alue yht:	982 äänioikeutettua	9 kiintiöpaikkaa

Sodankylä Lapin paliskunnan alue 129 äänioikeutettua 3 kiintiöpaikkaa (2015 vaaleissa oli vain kaksi ehdokasta, kolmas paikka arvottu) ko. vaaleissa äänestämällä itseään olisi tullut valituksi.

Saamelaiskäräjien kokoonpano tulee muodostaa demokraattisesti, mikäli saamelaiskäräjien katsotaan edustavan saamelaisia. Liitteenä taulukko.

Saamelaiskäräjien kokoonpano tulee pitää ennallaan.

Saamelaiskäräjien kokoonpanoa ei tule kasvattaa, koska jo vuosia saamelaiskäräjien kokouksista on paljon poissaoloja ja kokoukset ovat harvoin täysilukuisena koolla ja pitkäkestoiset kokoukset on hankala pitää päätösvaltaisena.

9 § Yhteistoimintavelvoite

Saamelaiskäräjiä koskien tulee yhteistoimintavelvoitteen osalta saamelaiskäräjien järjestää kuulemistilaisuus aina ko. alueen saamelaisten kanssa ennen neuvottelua. Yhteistoimintavelvoite koskee saamelaisten oikeuksia tai asemaa alkuperäiskansana vaikuttaviin asioihin.

Saamelaiskäräjälain muutoksella lisättävä yhteistoimintavelvoitetta Inarinsaamelaiset ry ei voi tukea koska saamelaiskäräjiä aiemmin esitetystä lainmuutoksessa ei olla muuttamassa sellaiseksi, että saamelaiset olisi yhdenvertaisesti edustettuna saamelaiskäräjillä.

Inarin alueen alkuperäiskansalla tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua yhteistoimintavelvoitteessa esitettyihin asioihin ja osallistua neuvotteluihin.

13 § Saamelaiskäräjien hallitus

Hallituksen kokoonpanossa tulee huomioida eri saamelaisryhmät. Hallituksen tulee edustaa mahdollisimman hyvin Suomen saamelaisten kielellisiä ja alueellisia ryhmiä.

18 c § Tilintarkastus

Esitetyn lisäksi tilintarkastuksen tueksi tulee edellyttää saamelaiskäräjillä perutettavaksi tarkastuslautakunta, lautakunnan jäsenet ei voi olla saamelaiskäräjien jäseniä. Lautakunnan tehtävä on arvioida saamelaiskäräjien toimintaa ja tavoitteita sen lisäksi mitä tilintarkastuskertomuksessa edellytetään.

§ 20 Vaalilautakunta

Vaalilautakunta tulee muodostaa siten, että kaikista saamelaisryhmistä valitaan kolme jäsentä ja heille varajäsenet. Vaalilautakunnan tulee edustaa mahdollisimman hyvin Suomen saamelaisten kielellisiä ja alueellisia ryhmiä.

Mikäli vaaleissa voidaan muodostaa yhteislistoja tai puolueet asettaa ehdokkaista tulee vaalilautakunnan kokoonpano arvioida erikseen.

26 § Oikaisuvaatimus vaaliluetteloa koskevassa asiassa

Oikaisumenettely on perusteltua. Valitusoikeus tulee säilyttää riippumattomassa tuomioistuimessa

26 b § Valitus vaaliluetteloa ja itseoikaisua koskevassa asiassa

Äänioikeutta hakevien henkilöiden oikeusturvan toteutumisen varmistamiseksi henkilön vaaliluetteloon hakeutumista koskevat erimielisyysasiat on pidettävä riippumattoman tuomioistuimen KHO:n ratkaistavana.

Valitusmahdollisuus tulee säilyttää korkeimpaan hallinto-oikeuteen, riippumattomaan oikeuslaitokseen. Saamelaiden oikeusturva ei poiketa yleisesti yhteiskunnassa vallitsevasta käytännöstä.

27 § Ehdokasasettelu ja ehdokasluettelo

Esitys on hyvä, ja on perusteltua, että vähintään kymmenen äänioikeutettua edellytetään valitsijayhdistyksen perustamiseen. Ehdokkaan asettavat henkilöt muodostaa valitsijayhdistyksen, valitsijayhdistyksessä tulee olla vähintään 10 äänioikeutettua.

Valitsijayhdistysten tulee voida muodostaa yhteislistoja.

30 § Äänestäminen

Äänestäminen tulee järjestää luotettavammaksi ja äänestysmahdollisuus tulee taata kohtuullisesti. (Postiäänestys, ei enää toimi koska posteja on harvassa paikassa.)

Virkavastuu

Rikoslain säännöksiä virkarikoksista on ehdotettu täydennettäväksi, on perusteltua saamelaiskäräjien palveluksessa olevien työntekijöiden ja viranhaltijoiden, luottamushenkilöiden kuulua rikoslain virkavastuun piiriin.

Ilo sopimus 169

Olemme ymmärtäneet, että Ilo- 169 sopimus koskisi Suomessa saamelaiskäräjien vaaliluettelon piirissä olevia saamelaisia.

Saamelaiskäräjien poliittinen johto toistuvasti kieltää osa Inarinsaamelaisen väestöä kuulumisen alkuperäiskansaan, joten edellytyksiä ei ole edistää Ilo-168 sopimuksen ratifiointia.

Ilo-sopimus voidaan näkemyksemme mukaan ratifioida kunnes saamelaisuuden määrittely ja pitkäaikainen syrjivä tilanne on eri laeissa korjattu.

Ongelmallisen lain lisäyksestä saamelaismääritelmään muodostaa Suomessa tilanne jossa osa alkuperäiskansasta on hyväksymättä saamelaiskäräjien vaaliluetteloon ja silloin Valtion ei tule edistää tilannetta jossa kaikki alkuperäiskansa ei ole Ilo-sopimuksen kohteena ja Ilon tarkoittama alkuperäiskansa käsitteellä ei tarkoiteta nyt saamelaiskäräjien edistämää saamelaismääritelmää jossa ahtaan tulkinnan vuoksi syntyy osaa alkuperäiskansoja syrjivä tilanne.

Aiempaan lakiin suunniteltu lisäys kaventaa entisestään osaa saamelaisväestön osallisuudesta osallistua saamelaisten alkuperäiskansan asemaa edistävään toimintaan ja osallisuuteen saamelaiskäräjien kautta.

Saamelaiskäräjien kautta valittu vaalilautakunta, on jo nyt pysyvästi jättänyt huomattavan määrän hyväksymättä äänioikeushakemuksia. Uusi määritelmä lisäyksineen mahdollisesti entisestään kaventaa osan saamelaisia pääsyä vaaliluetteloon.

Katsomme olevamme Ilo-Sopimuksen mukainen alkuperäiskansa. Näkemyksemme mukaan Ilo-sopimuksen ratifionnille ei ole edellytyksiä koska:

- 1) Suomessa voimassa olevat saamelaiskäräjä laki on johtanut tilanteeseen jossa osa inarinsaamelaisesta alkuperäiskansasta eivät hakemuksestaan huolimatta ole päässeet saamelaiskäräjien vaaliluetteloon.
- 2) Saamelaiskäräjälaissa oleva ns. kuntakiintiö heikentää olennaisesti Inarin alueella olevien saamelaisten mahdollisuutta osallistua itseä koskevaan päätöksentekoon Suomen saamelaiskäräjillä.
- 3) Inarinsaamelaisilla tulee laatia oma Inarinsaamelaislaki ja Inarinsaamelaisten perinteisesti käyttämille alueilla tulee muodostaa Inarinsaamelaisten kotialue jolla ohjataan maankäyttöä ja erityisesti kalastukseen liittyvää maa- ja vesi aluiden sekä luonnonvarojen käyttöä. Inarinsaamelaisille tulee tuossa laissa säätää samantasoiset oikeudet koskien maan- ja luonnonvarojen käyttöä ja rahoitusta kuin kolttsaamelaisille. Inarinsaamelaisten monimuotoinen kulttuuri ja oma kieli edellyttää alueen alkuperäiskansan aseman tunnustamista.

Pohjoismaainen saamelaisopimus

Pohjoismaisten valtioiden tasolla ei tule solmia saamelaisia koskevia sopimuksia nykyisessä epäselvässä saamelaispoliittisessa tilanteessa, koska saamelaiset Suomessa ovat jo Saamelaiskäräjälain perusteella varsin epätasa-arvoisessa asemassa saamelaisten kotiseutualueella erityisesti koskien vaalijärjestelmää ja saamelaiskäräjien muodostumista ja osallisuutta maankäyttöön.

Inarinsaamelaiset toteaa, että hankkeen eteenpäinvieminen edellyttää Inarinsaamelaisen alkuperäiskansan aseman tunnustamista saamelaisryhmänä ja edellyttää selvitettäväksi miten Inarinsaamelaisten osallisuus itseä koskevaan päätöksentekoon turvataan lakien tasolla.

Saamelaiskäräjälaki tulee uudistaa demokraattiseksi oikeusvaltion periaatteiden mukaan.

Suomessa tulee selvittää alkuperäiskansa ryhmien osalta Inarinsaamelaisille oman lain, instituution ja rahoituksen mahdollisuus.

Saamelaiskäräjien legitimiteetti edustaa alkuperäiskansaa on kyseenalainen johtuen vaalijärjestelmästä ja epädemokraattisesta tavasta muodostaa saamelaiskäräjät.

Inarinsaamelaisten tulee alkuperäiskansana voida osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon, nykytilanteessa tämä ei toteudu erityisesti maankäytön suunnittelun osalta Inarinsaamelaisten perinteisesti käyttämistä alueista antaa lausuntoja osittain aivan muut kuin alueen alkuperäiskansa, johtuen em, tekijöistä ja siitä, että kaikkia Inarinsaamelaisista alkuperäiskansaa ei ole hyväksytty saamelaiskäräjien vaaliluetteloon äänioikeutetuiksi.

Inarinsaamelaiset toteaa, että hankkeen eteenpäinvieminen edellyttää Inarinsaamelaisen alkuperäiskansan aseman tunnustamista saamelaisryhmänä ja edellyttää selvitettä-

väksi miten Inarinsaamelaisten osallisuus itseä koskevaan päätöksentekoon turvataan lakien tasolla.

4 artikla Itsemääräämisoikeus

Saamelaisten itsemääräämisoikeuden tulee koskea kaikkia alkuperäiskansaa, Inarin alueen alkuperäiskansa on nykyisen Saamelaiskäräjälain mukaan asuinpaikan perusteella asetettu laissa heikompaan asemaan kuin Enontekiön, Utsjoen ja Sodankylän alueen saamelaiset. Inarin alueen saamelaisilla ei siten ole tosiasiallista oikeutta nykyisessä laissa päättää poliittisesta asemastaan, koska vanhentuneen lain mukaan kuntakiintiöt määrittelee Enontekiön, Utsjoen ja Sodankylän ((Lapin paliskunnan) alueen saamelaiset parempaan asemaan vaalijärjestelmässä kuntakiintiöpaikkojen perusteella ja ehdokasasettelussa. Äänioikeutetut ja ehdolle asetuvat ovat eri asemassa saamelaisten kotiseutalueella.

Pohjoismaisessa saamelaisopimuksessa viitataan II luvussa Itsemääräämisoikeuteen 12 artikla koskee Saamelaiskäräjiä.

Saamelaiskäräjien todetaan ” edustavan saamelaisia ja se valitaan kyseisen maan saamelaisten yleiseen äänioikeuteen perustuvilla vaaleilla.”

Inarinsaamelaisten ry toteaa, että Suomessa Saamelaiskäräjiä ei valita demokraattisen vaalitavan mukaan vaan nyt jo vanhentuneen lain perusteella, siten saamelaiskäräjien legitimitetti edustaa saamelaisia on varsin kyseenalainen vaikkakin lain mukainen.

Saamelaiskäräjien poliittinen johto toistuvasti kieltää osan Inarinsaamelaisten väestöä kuulumisen alkuperäiskansaan, joten edellytyksiä ei ole edistää parafoitua Pohjoismaista saamelaisopimusta kuin Ilo-168 sopimuksen ratifiointia.

Inarissa 25.1.2018

Anarašáh sr –Inarinsaamelaisten ry puolesta

Anu Avaskari

yhdistyksen pj

Saamelaiskäräjien jäsen

(4:s vaalikausi)

Aarne Turunen

yhdistyksen vara pj